

важливості, а також дотримання певної послідовності рішень, чіткої й узгодженої системи критеріїв з урахуванням специфіки завдань, які вирішуються на різних рівнях економічного забезпечення оборони.

У монографії висвітлюються і науково обґрунтовуються існуючі оборонно-економічні теорії, аналізуються економіко-математичні моделі, особливості формування оборонних програм та воєнного бюджету в нашій державі. Розкрито зв'язки між оборонними витратами, науково-технічним прогресом і економічним станом розвинутих країн світу та тих, що розвиваються.

Для того щоб Україна як незалежна держава правильно зробила перший крок у плануванні оборонних програм і складанні воєнних бюджетів, з метою найефективнішого забезпечення оборони й було здійснене це дослідження, результати якого орієнтовані на формування концептуальних напрямів розвитку складових оборонного комплексу країни.

Монографія містить математичні розрахунки, графічний матеріал (діаграми, рисунки, графіки, порівняльні таблиці). Але вона дещо перенасичена ними, й для легшого сприйняття доцільніше було б винести їх в окремий додаток.

Особливу увагу автор приділяє визначенню наукових термінів.

Наукові результати, висновки та пропозиції В.І.Мунтіяна рекомендуються для практичного використання фінансово-економічними службами Адміністрації Президента України, Ради Національної безпеки і оборони України, комітетами Верховної Ради, Кабінетом Міністрів, Міністерством фінансів, Міністерством оборони України при розв'язанні актуальних проблем структурного й комплексного реформування оборонної сфери. Дослідження буде корисним і становитиме інтерес для тих, хто цікавиться проблемами економіки держави.

*Марина Дмитріско,
д. і. н., проф., завідділою спеціалізації
Інституту історії України ІІІІ
України, засл. діяч науки і техніки
України*

Видання документів з геральдики

Гречило А.Б. Затвердження гербів міст Правобережної України в 1791-92 рр. - Київ; Львів, 1997. - 24 с.

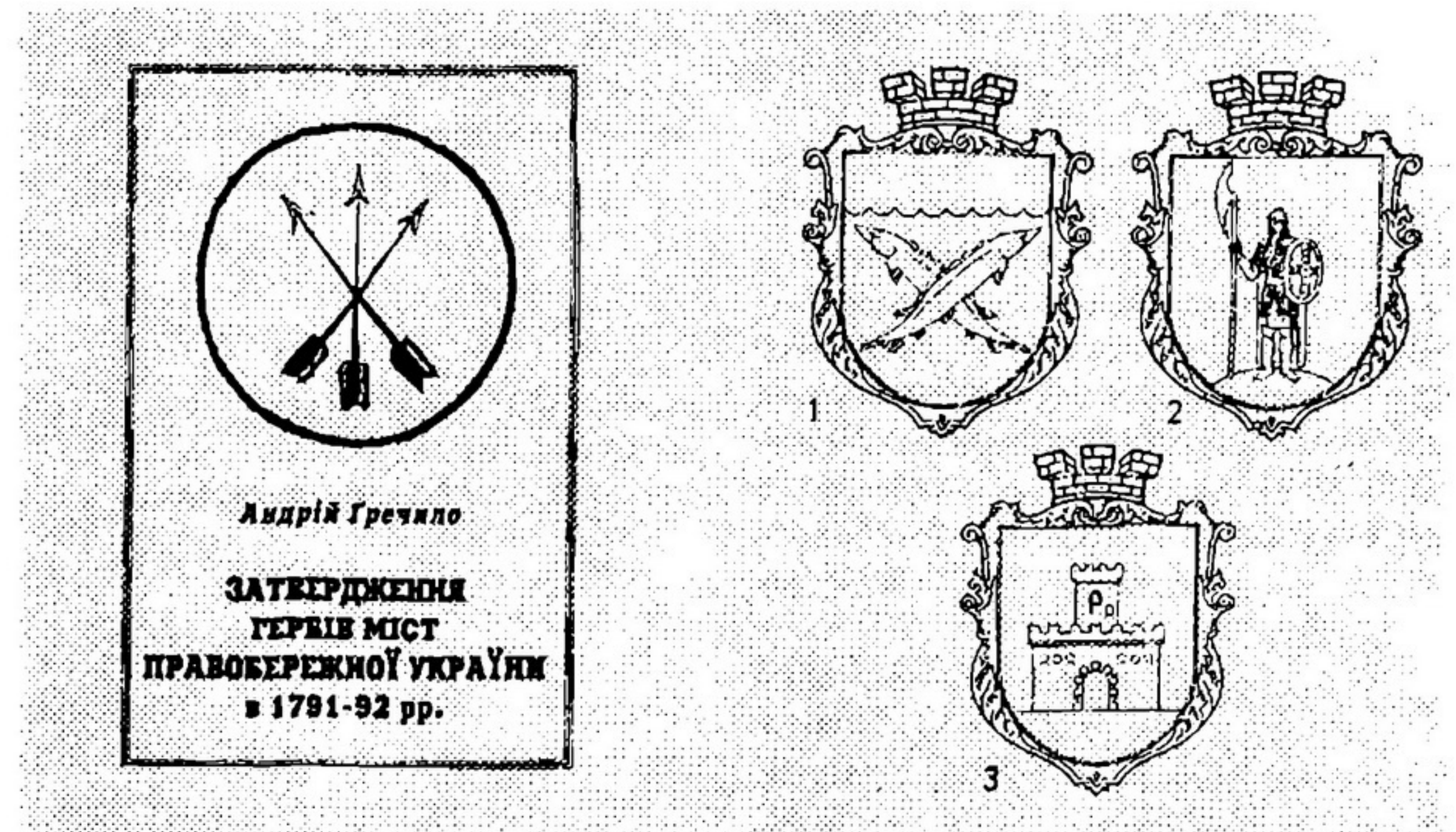
У рамках програми публікації джерел з української геральдики, сфрагістики та вексилології нещодавно вийшло невелике, проте надзвичайно інформативне видання, що стосується гербів міст Правобережжя. Його автор - знай в Україні дослідник місцевої ге-

ки яким сучасники можуть дізнатися про духовні пріоритети своїх предків. Тобто, визначити роль символу чи знака як семіотичного конденсатора.

Чимало століть сплигло, перш ніж вивірений віками конкретний знак включився до знакової системи певного регіону як символ - спосіб вираження ідеї. Одні з них набули багатозначності, вийшовши на простори континентів та епох, інші притаманні лише своєму часу.

Систему знаків, яка вливалася в загальну знакову систему людської цивілізації, виробили й наші пращури. Події, що визначалися іншими подіями, - сакральні - викликали до життя нові знаки, справжній зміст яких поступово втрачався.

На українських землях, котрі на

1. Сахнівці (Сахнівка, Корсунь-Шевченківський р-н, Черкаська обл.)
2. м. Канів (Черкаська обл.)
3. Романів (Романівка, Попільнянський р-н, Житомирська обл.)

тривалий час підпадали під владу різних державних утворень, знакова система попередніх епох зазнавала впливу інших. Щоб зрозуміти все те, що відбулося, необхідно дослідити кожен з періодів, з яких складається наша вітчизняна геральдика, документально підтвердити правомірність внесення до неї тих чи інших змін.

Книжка голови Українського геральдичного товариства Андрія Гречила стосується чітко визначеного історичного періоду, коли на українських землях, що входили до складу Речі Посполитої, перебігав активний процес надання містам гербів, котрі автор цілком слушно визначає як окремий

ральдики А.Б.Гречило, значна кількість праць котрого стали своєрідним вступом до початку фундаментальної роботи, що має метою оприлюднити величезні скарби з нашого минулого, які вплинули на розвиток матеріальної та духовної культури і, ставши їх зразками, зайняли місце в державній, міській, родовій геральдиці. В Україні з'являється дедалі більше публікацій з геральдики. Формуються навіть центри, де зосереджується значний науковий потенціал науковців, котрі розробляють окремі розділи цієї галузі.

Людство завжди мало потребу в створенні певних посередників між різними сферами семіозу, між семіотичною та позасеміотичною дійсністю. З давніх-давен уже створювалися символи й знаки, що стали комунікаційними трансформерами крізь віки і завдя-

етап в еволюції української міської геральдики. Він характеризується правовою регламентацією гербів, окресленням їх функцій та централізацією герботворчого процесу. Якщо дослідники геральдики в різні часи зуміли зібрати й оприлюднити значний масив геральдичних джерел, що стосувався Лівобережжя, узагальнити документальні свідчення щодо міської геральдики Поділля, створити низку праць про герби окремих регіонів (зокрема, праці Р.Климкевича)¹, то обраний для дослідження А.Гречилом період 1791-92 рр. через важкодоступність джерел залишався, можна сказати, на описовому рівні. Сьогодні ж, завдяки авторові рецензованого видання, вчені-геральдисти отримали можливість побачити 22 міських герби, прочитати їх описи, ознайомитися з кольоровою гамою кожного. Особливо цінним є те, що А.Гречило не тільки публікує документ з відповідним відтворенням рисунка герба, а й супроводжує публікацію великим довідковим матеріалом. Саме це дасть змогу в подальшому дослідникам приступити до фундаментальної праці, яка міститиме перелік усіх виявлених (опублікованих та архівних) місць перебування документів з геральдики, що стосуються не тільки міського її розділу, а й усіх інших складових.

Опубліковані документи про герби міст (деякі з них тепер села) Сквиря, Черкаси, Тараща, Романів, Брацлав, Корсунь, Сахнівка, Ушиця, Чигирин, Звенигородка, Сальниця, Канів, Смотрич чудово доповнюють уже відомі з інших видань документальні джерела про геральдичні процеси на їх теренах. Поряд з цим у книзі А.Гречила містяться документи про герби міст, які не знайдеш ніде інде.

Проте все ж варто зробити закид авторові: на звороті обкладинки, в картушах, прийнятих УГТ як взірці для оформлення щитового поля гербів теперішніх українських міст, вміщено рисунки гербів. Звідки ж читач може довідатися: чи це вже Perezatverdženі сьогодні історичні герби міст, чи то тільки авторські ескізи, чи реконструкція на основі історичних рисунків-

зразків? Якщо в книзі є ілюстрація, то вона має бути підписана.

Нам видається, що А.Гречило чомусь скромно промовчав про те, що реконструкцію гербів здійснено саме ним. І хоча він захистив авторські права, це не звільняє досвідченого джерелознавця від відповідного наукового оформлення поданого ілюстративного матеріалу.

Ярослава Іщенко,
аспірантка
Інституту історії України
ІАІІ України

Геральдика крізь призму бібліографічних джерел

Зведений бібліографічний довідник-показник: Геральдика / Упорядники: Іщенко Я.О., Маркітан Л.П., Савчук Ю.К. - К., 1998. - 72 с.

Численні гербівники, що з'явилися друком у різних країнах, поряд із матеріалами архівів, рядом документів супровідного характеру складають цінну для дослідників джерельну базу. На жаль, хоча література з геральдики нараховує тисячі позицій у кожній країні, на українських землях, що входили до складу різних сусідніх держав, геральдика як самобутнє явище досліджена ще недостатньо. То ж поява бібліографічних показників - перший крок для з'ясування вивченості проблеми взагалі, як і її складових - зокрема.

Звичайно, в одному довіднику важко відразу зібрати всю наявну літературу, присвячену українському гербівництву. Окремі його розгалуження вивчалися в контексті перебігу загальної історії як розділи про знакові системи і, певна річ, загубилися в безмежжі порушених тем. Та все ж, приступаючи до роботи над показником, автори, що впливає з огляду праці, ставили за мету зібрати якомога повно все зроблене їхніми попередниками в бібліографії та історіографії гербівництва.

За основу архітектоніки видання обрано абетковий принцип, тобто подано літературу не тематично, за жанрами (публікації джерел, монографії, статті, розвідки тощо), а описано відповідно з правилами подачі бібліографії в бібліотечних каталогах. У показнику вміщено близько 1800 позицій. Хронологічно наведена бібліографія охоплює всі праці, видані російською та українською мовами. Починаючи з 1731 р. в Петербурзі з'явилися друком перші керівництва з теоретичної геральдики (німецькою, французькою та

¹ Калмакан И.К., Емельянов М.В. Тематический указатель геральдической литературы. - Одесса, 1998. - 63 с.